

באר הגולה 4

הלכות חל המועד סימן תקלא

תקלא דיגי גלות בהל המועד, ובו ח' סעיפים:

א פשוט מוכר
מזכיר י"ד ב טו
והנהגת אר"י גשם
אור זרוע שאר
פוסקים ג שם פסקא
ד משנה שם י"ג ר"ד
ושם פסקא ה ט"ר
ורמב"ם ושא דעת
הטור ויקרא פוסק
חלא בירושלמי

א (א) מצוה לגלח (ב) בערב יום טוב: ב (ג) אין מגלחין (ד) במועד (ה) אפלו אם גלח קדם מועד: ג (ו) אפלו אם היה (ז) אנוס ומפני כך לא גלח בערב יום טוב, אינו מגלח במועד, (ח) ולא היה לו פניא שנהיה חולה ונתרפא במועד: ד *וואלו מגלחין במועד: מי שניצא מבית השבועה (ז) ולא היה לו פניא לגלח קדם המועד, (ח) ומי שניצא מבית האסורים, ואפלו היה חבוש (ט) פיר ישראל שנהיו מניחין לו לגלח, וכן המנהג (י) שהתירו לו (א) ברגל, וכן מי שגדר שלא לגלח (יא) ונשאל

באר היטב

(ה) במועד. כדי שגלח ע"ב י"ט ולא יקנס למועד קשהא עקלה: (ז) אנוס, חלא מוכתא מלמא כ"כ, ואפלו לא היה להם אמן

באר הגולה

שפרש המבנה את המועדות קאי על הל' המועד, ומזה הוכיחו התוספות פתגינה דף יח הנ"ל וסבירא לה דאסור מן התורה מלאכה בחל' המועד, ומפילא מוכח דגם ורש"י סובר דאסור מן התורה, דגם הוא פוש פושב"ם במקוה דף כג וכתבתי דף צ"ט, וכן ק"ב שבגל' לגט סימן רג. היוצא מדברינו, שהרי"ף והשאלתות והאשכול והרי"ף ונשי" ורשב"ם והרא"ם (הרא"ם מבי"ר בשם רבותיו והשאל' לגט, בלהו סבירא להו דמלאכה בחל' המועד אסור מן התורה, לכו אוסר שהתירו חז"ל לעשותם, והתמכ"ן הטיל פשרה, שכל מלאכה שאינו גלח המועד ואינו דבר האבד הוא מן התורה ושהיא לערך המועד היא מותרת אפן ואף על גב דאית בה טרנה יתרא, וכן כל דבר אבוד אף על פי שאינו לערך המועד מותרת אף על פי שיהא טרנה יתרא, והתמכ"ם מדבריהם אסרו קצת מלאכות, וצ"ע הל' המועד ודאי דבר התורה היא, ולזה חס"ם הרשב"א סוף פ"ק קטא פ"ב וזה ורשב"א במכילתין, וכן הכרע הבי"ח להלכה כשיטה זו והעתיקו הפגון אבדקם, וכן מדברי הגר"א בבאורו משמע ש"כ"ן שהוא מצדד לשיטה זו, והתוספות הרשב"א שהיא באר' חז"תים הלכות הפלין פ"ב שפן הוא גס"כ דעת חכמי קצת לאסור מלאכה בחל' המועד מן התורה, והשאלת אר"ה אב"י מלואים מצדד גמ"כ להלכה דאסור מן התורה, וכן בבית יוסף בסימן זה, והנה לפי דעת פל הפוסקים האלו, קשי' ונמנע אצ"ה ספק במלאכה הל' המועד ולכו מהדברים שקדשה הרמב"ם והרשב"א הם דרבנן צריך להחמיר, והוא ספק בשל תורה, ועין לקמן בסימן תקלו בבאר הגולה דלש חלוקים בענין זה, ואף דמשלח צריך לקמן בסימן תקלו בסופו דפסק פ"ב אפי' להקל נגד רב הונא, וכן בסימן תקלה סעיף א וביטעון תקלת סעיף ז' משמע דלהלכה הפס' קשיטת הפסקין דערוך הוא דרבנן, אפשר שלא ראה כל הני ראשונים שהבאתי, ועל פ"ל הני אין להסור להקל כי אם לערך גדולה:

* אין מגלחין במועד, הינו אפלו על ידו צב"מ, וכל מה שכתב לקמה דבשר הנו אפלו על ידו ישאל ואחרונים: * ואלו מגלחין במועד וכו'. דע, דאלו שהתירו לגלח, אפלו כדרכו בלי שנוי, דבמשנה שנה לה שם גלות וכו' בכתא מכתא, וכי היכי דבכתא שריצו אפלו כדכרשה, הני אנוס במה שלא גלח מקדמם, ויש חולקין בזה (י) וסבירא להו דהיכי שנהיה יכול לבקש ולפסי שהתירו לו קדם הרגל ולא פסי, הני פושע ואסור לגלח ברגל, ומכל מקום המקל יש לו על מי לסמך, פ"ן שהיא מלמא דרבנן: (יא) ונשאל על דרו ברגל, ויש חולקין

שער הציפור

(ב) פוסקים, ואפשר דאם גלח בחוף שלשים יום לא שנוי זה, ונולד הוא יותר משלשים יום (פ"ג). וידרן כדברי רמב"ם שאין הפנה לגלח רק בטספרוס, ואמ"ן אפלו אחר שפטר עצמו לשאר עליו קצת שער, ומפילא אפלו אם ישקא אחר זה פחות משלשים יום ונתרבה עליו השער יותר משלשים יום שלפנים שהיה אז אחר גלות: (ג) עץ כפר' מגדים שכתב דלכתולה יגלח קדם חצות, ועין על זה משה שכתב הפגון אבדקם בסימן רנא בסעיף קט"ן ה בשם האר"י שכתב שם שלא לגלח אחר מנחה, והנה אחר שהגיע זמן מנחה, ורוצה לומר מנחה גדולה בערב שכתב, והוא הדין בערב יום טוב, חלפי מה שכתבנו שם בשם האחרונים דהכל לקמה על דעת הפוסקים המתנה הינו מנחה קטנה, נראה דבערב יום טוב שכתבנו פחות, וכל זה לענין לבחוללה, אבל לענין היצבד חלא ידוע דעת הרמ"א שם בסוף הסימן דמסתורין כל היום, ואף ההג"א שם כמסקנה על זה, לענין ערב יום טוב כדי שלא יצט' לרגל ששהוא מניחין אין להחמיר, וכן מהמנהג: (א) פשוט: (ד) לשון הרשב"א: (ה) גר"א וכתב רש"י ורמב"ם: (ו) בית יוסף: (ז) העתקתי זה מלשון הרשב"א, ומצ"ב הענין בדבריו, דשאר פוסקים שכתבתי רק השם מנחה דאברה א"י דבר הפוסק, קשה טובא, דמי שנדר שלא לגלח והתירו חס"ם חלא בס"פ אינו מפרסם, דאשוי הוודר נדר כפרהס"א וק"א, ומקורו חלא כחידו' בס"פ אינו מפרסם ואפלו הכי התירו; ויחולת בחוללה שערמ' מכליו במועד, חלא הוא מפרסם פנדי' לנב"ם במועד, ואפלו הכי אסור, אלא העקר נראה כמו שכתב הרשב"א, דהני האנוס עצמו הוא דבר גלוי וברור שלא היה באפשר לו, מה שאין כן בשאר אנשים שאין האנוס גלוי ומחלט אסור, דכל אחר יאמר שאנוס היה שלא היה לו פנאי וביצא בזה, וזה נקלל לך כתי' בתרוץ המכרא גבי מי שאבדה לו אבדה יאמרו כל הפרקין אסורין וקרי' פתיים מותרין, וגם מתרמ"ם משמע גמ"כ דתעקר הוא משהו דהני בנדאי א' אפשר להם ולא מפני הפוסקים, ולכן אחי שפיר נמי דין החולה, שאין זה אנוס מחלט: (ה) הרשב"א: (ו) כן מתבאר ברש"י בסוגין, חלא היה לו פנאי והניו שניצא בחוף הרגל, והוא הדין בסמוך לחשקה מערב יום טוב כדלפניה, והיאיתו בתיאורם דמשמע מה דאף כשניצא מערב יום טוב בוטן שהיה לו שהיה לגלח וכן שלא היה לו פנאי לזה, והדבר תמה, דאס"פן לפי השתנה דיניהו לגלח במועד פ"ן שנהיה זמן לזה מצדד יום, ואם נטוים פתחיה, חלא לא התירו משום טרדא בעלמא, פ"ן שבותי שכתבה בעצמה לא עכבתה מלגלח, שניצא בעוד מועד לגלח: ומה שכתבתי מוכח מהמנהג כמו שכתבתי, וכן מצאתי בגמ' וס' ד' לישנו: שלא היה לו פנאי, מלומר, שבאו כל כך סמוך לערב שלא היה להם פנאי לגלח, ומה שכתבתי עוד לחלק בין פא מקורבנת חס"ם לשאר דברים לימא, דהקריאה קללה פלם בכתא מכתא, וכן מוכח ברבנו יצ"ם, ונמ"ש שם לענין בא מן חס"ם, והוא הדין באינך: (י) היא דעת הרמ"ש

הלכות הל המועד סימן תקלא

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ומתח]

וקפיקן תקלט קפיק וי.

רס ס"ק ה) שהמצוה היא דוקא בערב שבת, אבל להסתפר ביום חמישי אין זה כבוד השבת, אלא שאם אינו יכול להסתפר בערב שבת מצוה להסתפר קודם לכן, וכל כמה שקרוב יותר לשבת יש בזה יותר מעלה, והוסיף שדין זה נוהג גם בכל ערב יום טוב.

ואף אם אינו מסתפר עד עיקרי שערותיו, ולכן אין ניכרת כל כך צמיחת השערות בימים שלאחר התספורת, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"א עמ' סא) שמימי צריך להסתפר בערב שבת ולא קודם לכן.

8) ואם מסתפר על ידי נכרי, כתב שם (ס"ק ה) שהרבה אחרונים הסכימו להקל בזה אף אחר חצות היום.

[משנ"ב ס"ק ג]

והוא הדין ספור הראשי וכו', אפלו הכי אפרו בתוך המועד.

4) ואף אשה, כתב לקמן (סי' תקמו ס"ק טו) שנהג בה בחול המועד איסור תספורת בשער הראש כמו באיש.

ולענין תיקון וסידור פאה נכרית בחול המועד על ידי פאנית, דעת הגר"מ פיינשטיין (ספר זכרון שלמה הל' חול המועד סי' טז) שאסור, והוסיף שם, שאולי זה גם נחשב מעשה אומן. מאידך, דעת הגר"י אלשיך (פתחי מועד פיג סי' טז ובהע' 18) שסידור פאה נכרית אינו בכלל מירת גילוח, כיון שגדירה זו נאמרה דוקא בשער המחובר לנף, ומימי אסור למסור פאה לפאנית לסדרה או לקצרה בחול המועד, משום שנחשב הרבר מעשה אומן, אמנם סירוק גרידא נותר, כיון שהוא מעשה הדיוס. ודעת השו"ת באר משה (ח"ו סי' ה) שמוותר לסדר ולקצר פאה בחול המועד אף על ידי פאנית, כיון שדבר זה נכלל בקישוטי נשים שהותרו במועד (כמבואר בשו"ע לקמן (סי' תקמו ס"ד)). וגזירת גילוח אינה שייכת כי אם בשער המחובר לנף.

8) ומי שסיפר ראשו במועד, כתב החתם סופר (בהגהותיו למועד קטן יד, א) שלדעה שסוברת שמלאכת חול המועד אסורה מן התורה אלא שמסרה הכתוב לחכמים, אם כן כל שלא התירו חכמים משום טעם שיהיה נשאר הרבר באיסור ואוהיתא, מאידך, באליה רבה (סי' א) מבואר שנחשב כאיסור דרבנן.

[משנ"ב ס"ק ז]

או אפלו קצרב יום טוב סמוך לתשקבה.

6) ומי שהיה בידו להסתפר קודם חצות היום ואחר חצות היום נאנס, כגון אדם שנלקח למאסר בערב יום טוב אחר חצות היום ושחרר בחול המועד, כתב בספר זכור לאברהם (ח"ג ערך חול המועד) שאינו נחשב לאנס ואסור לו להסתפר בחול המועד, שהרי לא היה אנוס כל היום של ערב יום טוב.

ז) לכאורה הוא טעות הדפוס [כיון ששם מדבר בדין מצוה שאסור לטרוח אחריה, ומתיר לאסוף דגים שהציף הנהר על שפתו ולכבשם אם יהיו ראויים לאכול מהם במועד, דין זה אינו תלוי אם איסור מלאכת חול המועד הוא מן התורה או מדרבנן]. וצריך לומר סי' תקלו ס"ו, ששם פסק השו"ע בדין אמת המים שהתקלקלה שמונת לתקנה, ואם היתה עמוקה טפחיים מותר להעמידה עד שבעה טפחים, וכתב שם במשנ"ב (ס"ק כה) שיש פוסקים המחמירים בזה, ובשעה"צ שם (ס"ק כ) כתב שאפשר שהרמב"ם שמיקל בזה הולך לשיטתו שאיסור מלאכת חול המועד הוא מדרבנן.

[ביה"ל שם]

ועל-פניו אין למה להקל כי אם לצורך גדול.

8) ולקמן (סי' תקלח סי' ד"ה ב) כתב שלמעשה אין לזוז מפסק השו"ע שהתיר לופת חביות גדולות וקטנות, וראה מה שכתבנו שם בביאור ענין זה.

סימן תקלא

דיני גלות בחל המועד

[משנ"ב ס"ק א]

כדי שלא יבטל קצרה קשהא קננל.

1) ואדם שדרכו לגדל שערות ראשו שיהיו ארוכות וני הוא לו בכך, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח חיי' סי' קיא) שאינו מחויב בתספורת לכבוד הרגל, כיון שאין זה ניוול אצלו. ואף אם עדיין אינן גדולות כל כך שכבר נוי לו בהן, מימי כיון שלשם כך אינו גוזן אינו מחויב להסתפר לכבוד המועד, אמנם, דוקא בשערות הראש שייך יופי במה שאינו מסתפר, אבל לענין תספורת וסידור הזקן, נראה מדבריו שאף מי שמגדל זקנו לשם נוי בודאי מספרו מעט להשוות השערות או שלא יהיה ארוך מדי, ואינו מניחו בלא תספורת כלל [מלבד הנהוגים כקבלת האר"י ז"ל כמובא בבאר היטב וי"ד סי' קפא ס"ק ה, ובגליון מהרשי"א שם], ומשום כך בודאי צריך לכסור ולפתו לכבוד הרגל.

[משנ"ב ס"ק ב]

קצרב יום טוב² וכו', דאסור להסתפר לצד חצות, קמבאר לעיל בקיסקן תסה³.

2) ולענין תספורת בערב שבת משום כבוד השבת, כתב לעיל (סי'

המשך מעמוד קודם

סעודה עם פת בערב שבת חול המועד אפילו לאחר זמן מנחה גדולה, אף על פי שבשאר ערבי שבתות וימים טובים לא היה אוכל מזמן מנחה גדולה אלא פירות. והורה הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"א עמ' סו), שמימי מצוה להקדים סעודה זו לשחרית, וכמו בשאר סעודות מצוה.

האחרון, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדורת סי' רנט) שכיון שהדוך לקבוע סעודה בחול המועד, מותר לקבועה אף בערב שבת יום טוב, ובהושענא רבה אף אם התאחר עד השעה העשירית יש להתיר לאכול סעודה קבועה. והחוי"א היה נוהג (ארחות רבנו ח"א עמ' קא) לאכול

